

פרשת תזריע: האם יש למול תינוק שנולד מהול

בס"ד

פתיחה

בפרשת השבוע כתבת התורה, שכאשר תינוק מגיע ליום שמיני, יש למול אותו: "וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשָׂר עֶרְלָתוֹ". כפי שראינו בעבר, מדקדוק במילים אלו למדים מספר הלכות. לדוגמא, מהמילה "ביום", למדים שיש למול אפילו בשבת (תזריע מצורע שנה ה'), וכן שברית המילה צריכה להתבצע ביום (לך לך שנה ב'). נחלקו הפוסקים מה דין נימול בלילה או לפני היום השמיני:

א. **השולחן ערוך** (יו"ד רסב, א) פסק, שבדיעבד המל בלילה או לפני היום השמיני יצא ידי חובה. והוא נימק בבית יוסף, שלמרות שההגהות מיימוניות כתב שמילה בלילה אינה כשרה אפילו בדיעבד, הרא"ש המתיר מילה שנעשתה לפני היום השמיני, למעשה מתיר גם מילה שנעשתה בלילה (וכן דעת רוב הפוסקים). ובלשונו בבית יוסף:

"והיכא דעבר ומל בלילה, מפשטא דמתניתין משמע דאינו כשר, וכן כתבו הגהות מימון (מילה פ"א אות ה). ואם הדבר כן יש לתמוה על הפוסקים שלא הזכירוהו, ואפשר שהם סוברים שאינו צריך להטיף, וכן נראה מדברי הרא"ש שכתב בפרק רבי אליעזר דמילה (סימן ה') דקטן שנימול בתוך שמונה אינו צריך לחזור ולהטיף."

ב. **הרמ"א** (שם) חלק וטען, שההגהות מיימוניות והרא"ש אינם חולקים זה על זה, אלא מדברים על שני מקרים שונים, ולכן פסק כשניהם להלכה. ההגהות מיימוניות פסל מילה שבוצעה בלילה, ולכן במקרה זה יש להטיף שוב דם ברית ביום. הרא"ש לעומת זאת דיבר על מילה שאירעה ביום, אך לפני היום השמיני, ומשום כך בדיעבד היא כשרה.

ג. **הש"ך** (שם, ב) בגישה שלישית פסק, שמילה שנעשתה בלילה או לפני היום השמיני פסולה אפילו בדיעבד, ויש להטיף מחדש דם ברית. גם **השאגת אריה** (פתיחי תשובה רסב, ד) ו**הרב עובדיה** (יביע אומר יו"ד ו, כג) פסקו כך, אך סברו שאין לשוב ולהטיף דם ברית, כי לאחר שכבר מלו את התינוק והוסרה הערלה, סוף כל סוף התינוק נחשב מהול (ואין במעשה המילה שנעשתה מצווה).

בעקבות מצוות המילה המופיעה בפרשת השבוע, נעסוק גם הפעם בהלכות מילה. נראה את מחלוקת הפוסקים לגבי תינוק שנולד מהול, האם יש להטיף ממנו דם ברית, ואלו ברכות המילה יש לברך אם צריך להטיף. כמו כן נראה סוגיה שעסקנו בה בעבר (תזריע מצורע שנה ה') ותשלים את הנושא, באלו מקרים יש לשוב ולמול את התינוק.

תינוק מהול

האם צריך למול תינוק שנולד מהול? הגמרא במסכת שבת (קלה ע"א) מביאה מחלוקת בשאלה זו בין תנא קמא ורב לבין רבי שמעון בן אלעזר ושמואל, מחלוקת התלויה בפירוש מחלוקת בית שמאי ובית הלל:

א. לדעת רב, נחלקו בית שמאי ובית הלל האם צריך להטיף דם ברית מתינוק שנולד מהול. לדעת בית שמאי יש להטיף מספק (אך לא בשבת), שמא אותו תינוק לא מהול והערלה שלו כבושה, דהיינו דבוקה בבשרו. לדעת בית הלל לא חוששים לכך, ואין צורך להטיף. ב. שמואל חלק וסבר, שכולם מודים שיש להטיף דם, ונחלקו בגוי שהתגייר בעודו מהול. ובלשונו:

"ערלתו ודאי דוחה את השבת, ולא נולד כשהוא מהול דוחה את השבת. שבית שמאי אומרים: צריך להטיף ממנו דם ברית, ובית הלל אומרים: אינו צריך. אמר רבי שמעון בן אלעזר: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית, מפני שערלה כבושה היא. על מה נחלקו - על גר שנתגייר כשהוא מהול. שבית שמאי אומרים: צריך להטיף ממנו דם ברית, ובית הלל אומרים: אין צריך להטיף ממנו דם ברית."

בטעם העניין שלהבנת שמואל, הן להבנת בית שמאי והן להבנת בית הלל יש להטיף דם ברית, נחלקו האמוראים. רבה סבר, שלשיטת שניהם חוששים שמא מדובר בערלה כבושה, ולכן מספק יש למול. לדעת רב יוסף וודאי ערלתו כבושה, ולכן יש למול. לכן לשיטתו ניתן למול אפילו בשבת, בעוד שלדעת רבה שמדובר רק בספק, אין למול בשבת.

מחלוקת הפוסקים

נחלקו הראשונים כיצד לפסוק:

א. **בעל הלכות גדולות** (מילה. סי' ח) ו**התוספות** (שבת שם, ד"ה לא) פסקו להלכה כדעת רב, וכיוון שלהלכה פוסקים כדעת בית הלל, אין להטיף דם לתינוק שנולד מהול. הם פסקו ונימקו, שהגמרא מספרת שרב אדא בר אהבה לא עשה כדעת רב אלא ניסה למול את בנו, ובעקבות כך נעשה תינוקו כרות שפכה, וטען שנעשה לו כך משמים בגלל שלא עשה כדעת רב.

ב. **הרי"ף** (נג ע"ב בדה"ר) ו**הרמב"ם** (מילה א, ז) חלקו ופסקו להלכה כדעת שמואל, וכן כתב **הרא"ש** (שבת יט, ה) שנהגו העולם. טעם הפסיקה הוא, שלמרות שבדרך כלל הלכה כרב באיסורים, וכן מהסיפור של רב אדא בר אהבה שבנו נהיה כרות שפכה משמע שיש לפסוק כדעת רב, מכל מקום כיוון שרב יוסף ורבה נחלקו בדעת שמואל, עולה שהלכה כמותו.

כך פסק להלכה גם **השולחן ערוך** (יו"ד רסג, ד), ולכן תינוק שנולד מהול יש להטיף ממנו דם ברית. עם זאת, בגלל שמדובר בספק ערלה כבושה (וכהבנת רבה שהוא 'בתראה'), אין להטיף בשבת (רסו, י). עוד הוסיף, שכיוון שמדובר במילה מספק, אין למהר להטיף דם ברית, ואם יש ספק אפילו קל ביום השמיני, ניתן לדחות את ההטפה. ובלשונו:

"נולד כשהוא מהול, צריך להטיף ממנו דם ברית. ומיהו בנחת. וצריכה מילתא למבדקה יפה יפה בידיים ובמראית עינים, ולא בפרזלא, דלא לעייק ליה, ורואים ונזהרים היאך מלין אותו. וממתנינים לו הרבה ואין חוששין ליום שמיני, שלא יביאוהו לידי סכנה... קטן שנולד כשהוא מהול... אף על פי שנימולים לשמונה אינם דוחים את השבת."

ג. **בעל העיטור** (מילה נג ע"א) בגישה שלישית פסק כדעת שמואל, שיש להטיף דם ברית, אך בניגוד לרי"ף פסק כהבנת רב יוסף, דהיינו שמדובר בוודאי ערלה כבושה ולא בספק ערלה כבושה. משום כך פסק, שיש להטיף דם אפילו בשבת, וכן שיש לברך את ברכות המילה במהלך ההטפה, שהרי מדובר בערלה וודאית.

כאמור, לדעת בעל העיטור יש לברך, שכן מדובר במילה וודאית. נחלקו מה הדין הראשונים הפוסקים שמדובר במילה מספק:

א. **הראב"ד** (מילה ג, ו) סבר, שלמרות שבדרך כלל 'ספק דרבנן לקולא' ואין לברך, כאשר הברכה תלויה במצווה מדאורייתא שיש לקיימה מספק (כמו במקרה זה, שיש למול ספק ערלה כבושה, כיוון שספק דאורייתא לחומרא), יש לברך את הברכה התלויה במצווה, למרות שהיא מדרבנן. כך פסק גם **הר"ן** (שבת י ע"א בדה"ר), וראייה לדבריו הביא מהגמרא במסכת שבת (כג ע"ב).

הגמרא מביאה מחלוקת בין אב"י לבין רבא, מדוע אין לברך על הפרשת דמאי, דהיינו הפרשת תרומות ומעשרות מספק, רק כדי לחשוש שמא לא הפרישו. לדעת אב"י, הסיבה לכך היא שמדובר בהפרשה מספק, ובהפרשה מספק אין לברך. רבא (שהלכה כמותו) טען, שאין לברך בגלל שרוב עמי הארץ מעשרים. משמע מדבריו, שרק בגלל שהרוב מעשרים אין לברך, אך אם היה ספק שקול, יש לברך על הפרשת המעשרות. הוא הדין לשאר מצוות מדאורייתא, שאם מקיימים אותן מספק יש לברך. ובלשון הר"ן:

"ומכאן למדו קצת מן המפרשים, דנהי דבהדיא אמרינן דספק של דבריהם לא בעי מהדר וברוכי, הני מילי היכא שהברכה עצמה היא המצווה, אבל בברכת המצות שעיקר המצווה דאורייתא, כגון הפרשת מעשרות, כיוון שהמצווה דאורייתא והוא צריך לחזור ולעשות המצווה מספק, אף הברכה אף על פי שהיא של דבריהם צריך לעשותה עמה. ולפי זה ספק נטל ביום ראשון שהוא מהתורה כיון שהוא צריך לחזור וליטול צריך גם כן לברך."

ב. **הרמב"ם** (מילה שם) חלק וסבר, שכאשר מקיימים מצווה מספק אין לברך, ולכן אין לברך כאשר מלים ספק ערלה כבושה. את ראיית הר"ן מהגמרא בשבת דחה בתשובה לחכמי לונלי, שרבא בא ליישב מדוע חכמים לא תיקנו תקנה קבועה לברך בהפרשת דמאי, כשם שתיקנו לברך על יום טוב שני של גלויות למרות שעשייתו מספק, ואין ללמוד מכאן שתמיד תיקנו לברך במקום ספק.

עם זאת פסק הרמב"ם בהלכות קריאת שמע (ב, יג), שכאשר קוראים קריאת שמע מספק, יש לומר גם את ברכותיה. מדוע? **הרשב"א** (א, שכ) טען, שבקריאת שמע יש תקנה מיוחדת שהברכות נחשבות חלק מהקריאה, ולכן כל זמן שצריך לומר קריאת שמע, יש לומר גם את ברכותיה (ועיין פרי חדש או"ח כ"ז ליישוב נוסף).

ציצין שאינם מעכבים

נקודה נוספת המשלימה את הנושא שעסקנו בו עד כה, היא חזרה על חתיכות עור שלא הוסרו היטב:

המשנה במסכת שבת (קלז ע"א) כותבת, שבמקרה בו מלו תינוק בצורה לא טובה, לא יצאו ידי חובה, וחובה למול שוב. עוד מוסיפה הגמרא (שם, קלז ע"ב) וכותבת, שאם מדובר בחתיכות שאינן מעכבות את המילה, אם לא סיימו את תהליך המילה, יש לחתוך אותן שכן עדיין עוסקים בתהליך המילה. מאידך, אם סיימו את המילה, אין צריך לחזור ולחתוך. נחלקו הראשונים במה מדובר:

א. **רש"י** (שם ד"ה ועל) פירש, שהגמרא עוסקת במילה שחלה בשבת. משום כך, כאשר מדובר בחתיכות שמעכבות את המילה או שלא סיימו את תהליך המילה ומדובר בחתיכות שאינן מעכבות, מותר לחתוך אותן. לעומת זאת, כאשר כבר סיימו את תהליך המילה, כיוון שמדובר בשבת וחתיכות אלו אינן מעכבות את המילה, אסור לחתוך. ובלשון הטור (יו"ד רסד):

"המל, כל זמן שמתעסק במילה, חוזר בין על ציצין המעכבין בין על שאינן מעכבין. פירש ממנה, אינו חוזר אלא על המעכבין, ואין צריך לחזור על שאינן מעכבין. פירוש, מיייר (= מדובר) בשבת, אז חוזר על המעכבין אבל אינו חוזר על שאינן מעכבין, אבל בחול חוזר על הכל בין מעכבין בין שאינן מעכבין."

ב. **הרמב"ם** (מילה ב, ד) חלק וסבר, שהגמרא דנה אפילו במילה ביום חול, ולמרות שאין איסור לחתוך חתיכות אלו, בכל זאת אין חובה לחזור עליהן ולחתוך לאחר שנגמר תהליך המילה. השאגת אריה (ס"ז) ביאר בשיטתו, שלמרות שיש ענין להתנאות במצוות (ולכאורה משום כך צריך לחזור ולחתוך חתיכות שאינן מעכבות), אחרי שסיימו את המילה וקיימו את המצווה, לא שייך ענין זה.

ג. **בעל העיטור** (הל' מילה נ ע"ב) בגישה המרחיבה ביותר סבר, שיש מקום לומר שאפילו בשבת ניתן לחזור על חתיכות שאינן מעכבות את המילה. הוא נימק, שמתוך כך שהגמרא ממשיכה ודנה מי התנא הסובר שאין צריך לחזור על חתיכות שאינן מעכבות, משמע שאין הלכה כמותו, שהרי אם הייתה הלכה כמותו לא היה צורך לדקדק מי התנא שסובר כך.

להלכה

נחלקו השולחן ערוך והרמ"א בפסק ההלכה:

א. **השולחן ערוך** פסק כדעת הרמב"ם, ולכן גם ביום חול אין לחזור על חתיכות שאינן מעכבות. גם **השאגת אריה** (ס"ז) צידד בעמדה זו, ולכן נקט שעל כל פנים כאשר מדובר בתינוק חלש אין לחזור על חתיכות אלו.

ב. **הרמ"א** (יו"ד רסד, ה) פסק כדעת הטור, שבשבת אין לחזור על חתיכות שאינן מעכבות את המילה, אך ביום חול אכן יש לחזור. עם זאת כפי שציין (רסה, ג), גם לשיטתו כאשר חוזרים על חתיכות שאינן מעכבות את המילה, וודאי שאין לברך על הורדת חתיכות אלו (כפי שיש לברך על חתיכות המעכבות), שכן אין חובה להורידן¹.

שבת שלום! קח לקרוא בשולחן שבת, או תעביר בבקשה הלאה על מנת שיעוד אנשים יקראו...²

¹ מקרה נוסף המובא במסכת שבת (קלז ע"א) בו יש לחזור על עשיית המילה, היא בתינוק עב בשר, שמחמת בשרו הרב לא נראה מהול. במקרה מעין זה פסק **השולחן ערוך** (רסד, ו), שאם בעת שבשרו מתקשה הוא נראה מהול, אין צריך מעיקר הדין לשוב ולמול אותו, אלא רק מפני מראית עין. לפיכך פסק **הרמ"א** (שם), שכאשר מלים אותו אין צורך להוריד את כל הבשר העודף, אלא די בהורדה מועטה המסירה את חשש מראית העין (בניגוד לתינוק שנימול שלא כראוי, שאז כאשר מלים אותו מחדש יש להוריד את כל הבשר).

² מצאת טעות? רוצה לקבל כל שבוע את הדף למייל, לשים את הדף במקומך או להעביר למשפחה? מוזמן: tora2338@gmail.com

